

Recensioner

Madame & Lolita av Trygve Bång.

”En god portion udda eller ovidkommande kunskaper om allt möjligt”

Sven Christer Swahn. Författare och litteraturkritiker

Boken, en roman, är en blandning av nypikaresk och tankebok, en genre som tillåter fria utvecklingar och lika fritt infogade snabbporträtt och miljöskisser. De möjligheterna tar författaren väl vara på. Den sortens prosa kräver en författare som är utrustad med en god portion udda eller ovidkommande kunskaper om allt möjligt, också det något som författaren kan ställa upp på.

Stilen är dämpad, klar, arbetar med korta meningar, effektivt bildspråk och visar prov på ett naturligt, sensuellt förhållande till språket. Vill man placera in boken i en stiltradition kan man tänka sig t.ex. Hjalmar Söderbergs reflexionsprosa i ”Hjärtats oro”, några av Piratens seglarkåserier uppträdda på ett snöre, Jolos reseäventyr, Hylingers funderingar. Det är ju ett krävande sällskap, men jag tycker författaren hävdar sig bra i det.

Handlingen är desto lättare beskriven som den är ovidkommande. En ung man reser till Köpenhamn för att träffa sin fästmö Lolita, engageras i sin tilltänkta svärmors födelsedagskalas på en ö i Kattegatt, gör en avstickare till Helsingfors, hamnar hos en kamrat på Amager, återvänder luttrad till Malmö, tar hand om Lolitas dotter (och dotterns katt) arbetar på en roman efter uppslag av H C Andersen, blir världsberömd och rik – sett slut som måste tilltala alla fattiga författare och över huvud taget alla som gillar böcker med lyckligt slut. Det är bland därför vi älskar Muriel Sparks ”Loitering with intent” där romanens fattiga författarinna blir störtberömd på slutet. Det är säkert många som kan ta ”Madame & Lolita till sig på samma sätt.

Ett riktigt skälmstycke

Olle Lindqvist, litteraturkritiker, Skånska Dagbladet:

I tider av vittomfattande dysterhet förorsakad av samhällskroppens eländiga författning och när densamma inte ens är, som det numera heter, ”medicinskt färdigbehandlad” och därmed

kan lämnas åt sitt öde, dimper en hälsoframkallande skrift ner i brevlådan i form av **”Madame & Lolita”** med underrubriken ”Bert Walters äventyr” författad av Trygve Bång. Bosatt i Malmö och med livsnjutaren Lin Yutang som lärofader låter Bert Walter läsaren få del av både livets skönt sensuella uttryck och dess till sanslöshet gränsande absurditeter framkallade av den mänskliga naturens obegränsade fantasi. Henry Fieldings pikaresk och Fritiof Nilsson Piratens burlesk verkar vara de dominerande inslagen i författarens bildningsgång, och verket inleds följdenligt med en prolog där den senare har huvudrollen. Inför en tur till Köpenhamn på självaste julafton med gamla ärevördiga ”Örnen” – ett av Piraten självklart sätt att avsluta en affärssuppgörelse dem emellan – och med det även i dag omåttligt populära ”Café Sorgenfri” som slutstation fastlägges den grundval som denna roman i sin helhet bygger på:

”utgick (berättarjaget) ifrån att han (Piraten) inte lade vikt vid livets bagateller. Där hade jag fel. Det var just det till synes obetydliga som det mesta handlade om.” Denna sanning får inte bara stort spelrum utan kommer också att bli verkets absolut största tillgång när den konkretiseras i såväl ytterst pregnanta och humoristiska personbeskrivningar – då ofta med Frödings definition av humor som medlidande – som livfulla men också pastoralala – då i Bellmans stil –interiörer och exteriörer.

Huvudtemat i denna ”minipikaresk” är dock som så ofta den passionerade kärleken och föremålet för denna Bert Walters okuvliga drift bär det förpliktigande namnet Lolita och han beskriver henne bland annat sålunda: ”Lolitas aristokratiska näsa var mer än ett luktorgan. Denna känsliga barometer visade vägen i livet och röjde oväntade sinnesstämningar. Mellan näsa och överläpp växte små fjun, de gjorde mig ömt hjälplös, men i dystra ögonblick såg jag min framtid med en partner i mustasch. Hennes smalbens kvinnliga hårväxt gav mig erotiska tankar eftersom jag visste hur det slutade.”

I vägen för Walters totala utlevelse står dock en anakronism som lyckats med konststycket att tillgodogöra sig den i våra dagar som saliggörande ”positive-thinking”-rörelsen – den totaldominanta Madame, ursprungligen bördig ur rysk aristokrati, men som med ”pragmatism och generositet lyckats hantera de sovjetiska herrarna så väl att hon byggt upp en förmögenhet på handel med rysk ”champagne” från sitt säte i Köpenhamn.

Walters dilemma är att han enligt Madame saknar ”känslomässig begåvning”, vilket för henne och Lolita innebär att man besitter ett häftigt temperament och eftersom ”en andlig hetta också tydde på en konstnärlig läggning” är hans författardrömmar fatala. Utifrån dessa inte alltför gynnsamma förutsättningar färdas romanens ”hjärte” genom spektakulära fester där det sannerligen inte sparas på effekterna och genomför på Madames order kufiska uppdrag i

främmande land, allt för att blidka kärlekens gudinna. Otaliga bisarra typer passerar revy varav en del är kvarlevor från gångna tider och andra tillhör det allra fräschaste vårt samhälle kan åstadkomma som till exempel en professor vid teknisk högskola: ”Han vistades strax nedanför maktens festbord. Likt hundar var han van vid att slåss om nedkastade köttbitar. Hårfästet var högt och mungiporna fortfarande flottiga. På hans hemliga önskelista stod konsultuppdrag för näringslivet. Det var en ömsesidigt lönsam affär.”

Med jämna mellanrum gisslar författaren på ett lågstämt men imponerande sätt företeelser i vår tid som har en tendens till att överflygla människans natur till exempel digitaliseringen och detta gör han med glimten i ögat.

I ett insprängt brev till sin litterära mentor ställer Walter frågan: ”Skall man följa elegins eller glädjens musa, slå in på förnuftets eller fantasins väg?”

Det råder ingen tvekan om att i denna roman – ”Madame & Lolita” – har såväl glädje som fantasi fått verka i symbios med ett strålande resultat som följd.

För Köpenhamnsfantasten ger verket ytterligare inspiration till ytterligare promenader på Ströget i vårsolen och skulle ljuset bli för starkt kan man ju alltid slinka in på ”Café Sorgenfri” där det inte frestar på med så mycket ”lys”.

Burleskt om en modern Candide

Inger Dahlman, litteraturkritiker i Norrköpings Tidningar:

En omslagskvinna, skön som huvudpersonerna i Mitt livs novell, blickar med beslöjade ögon från Trygve Bångs roman Madame & Lolita. En vinglande rad på ytterpärmens upplyser om att det är Bert Walters äventyr man ska bli delaktig i. För säkerhets skull betonas på romanens baksida att ”Det utmärkta med den är att den vill absolut ingenting”.

Sanninghalten i detta påstående har man ingen anledning att betvivla. Efter bara några sidors läsning är man däremot vad beträffar bokens förpackning beredd att utropa:

– Falsk varudeklaration! För här handlar det sannerligen från första sekund om annat än vad utandömet inbillat en. Man hamnar nämligen omgående i Fritiof Nilsson Piratens sällskap och får ett så frejdigt snabbporträtt av denne mat- och dryckesglade ordkonstnär att man lyckligt slår sig ned till bords med honom och Bert. In i trollkretsen dras också andra, bland andra Jolo.

Det sker i Köpenhamn och det är julafton. Bert Walter är författare i vardande. Lycksalig låter han sig omströmmas av matpoesin innan han ilar i väg till sin kvinna. Att både Piraten och

Jolo hör till hans husgudar är inte att ta miste på. Hans egna formuleringar står sig för övrigt gott i jämförelse med förebilderna, när han snärtar i väg sina iakttagelser om människor och miljöer.

Det äventyr Trygve Bång låter denne Bert ta oss med på är också i långt högre grad språkligt än innehållsligt. Och det fastän hans berättelse innehåller saftiga bitar. Det förekommer till exempel en beduinsk födelsedagsfest på en ö i Kattegatt för den ryska Madame titeln syftar på.

Där sker en hemlighetsfull utväxling av konvolut på en krogtoalett i Helsingfors mellan Bert, som är Madames kurir, och en rysk greve. Att sovjetiska biffgossar komplicerar begriper ni ju. Där förekommer också amorösa eskapader mellan Madames dotter Lolita och den allestädes närvarande Bert. Med mera, med mera.

Som en modern Candide färdas Bert mellan de mest skilda miljöer och upplevelser. Men där Voltaire i sin pikareskroman låter människans storögda enfald spela mot en fond av våldsamma katastrofer får Bångs gestalter sprattla sig igenom löjeväckande minihändelser. Också kvinnogestalterna är diametralt motsatta. Candides älskade Kunigunda är ett våp medan Berts Lolita likaväl som hennes mor, Madame, båda är rackarns kompetenta fruntimmer som hårt regisserar sin omgivning. Men vad hjälper det, när de ändå inte tycks uppnå någonting av vikt.

Och liksom Voltaire - det är min uppfattning – aldrig lyckades ge kött och blod och ande åt sin Candide och persongalleriet kring honom, så när inte Trygve Bång under huden på sina människor, hur roligt och träffande han än beskriver deras yttre och deras flängande mellan oväsentligheter. Kanske är det inte heller hans avsikt att förmänskliga sina pikareskfigurer. Men trots den distans hans burleska berättarstil skapar mellan gestalterna i Berts värld och läsaren är hans bok långt mer stimulerande läsning än många av de själfulla psykologiska romaner vi välsignas med.

Pojkbok för vuxna av bägge könen

Författaren **Bertil Petterson** i Nerikes Allehanda:

Trygve Bång debuterade 1995 i mycket vuxen ålder med ”En onyttig bok” som innehöll ”danska äventyr med en odygdig gosse” och där förbluffande ting utspelade sig på ett alldeles naturligt sätt.

Om man betraktar den boken ur Bång oprententiösa onyttighetsperspektiv kan man kanske se den som något av en förövning inför kommande litterära erövringar och lugnt fastslå att han i sin nya bok tagit ut stegen och klivit rätt in i romanen. Den heter **Madame & Lolita** och utkommer på förlaget med det något tvetydiga namnet Frivolt och den behandlar Bert Walters äventyr.

På bokens baksida låter författaren meddela att ”det är frågan om en modern pikaresk om förhållandet mellan män och starka kvinnor. Det börjar i Köpenhamn hos den ryskfödda Madame, som blivit förmögen på vinhandel. Hennes dotter heter Lolita. I henne är författaren Bert Walter stormförelskad. Frågan är inte om utan hur hans känslor besvaras. Walter har storslagna litterära planer. Mor och dotter tycks planera för bröllop, dock utan att ha frågat Bert. Att gifta sig skulle inte kosta honom mycket. Bara friheten.”

Det är en varudeklaration så god som någon. Och om man med pikaresk avser detsamma som uppslagsboken, d.v.s. en skälroman, ofta lös i kompositionen, som hålls samman av huvudpersonen, vars upplevelser och moraliskt inte helt klanderfria tilltag berättas i jag-form, så är Madame & Lolita förvisso och till alla delar en pikareskroman. Trygve Bångs prosa är effektiv, med korta, pregnanta och vägvinnande meningar som för berättelsen framåt med en häftig men tyglad puls. Ibland blir utvecklingarna lite väl vidlyftiga men han lyckas för det mesta återfå balansen, återgå till ordningen och knyta ihop historien som rullar vidare eller hoppar iväg i glada språng men utan att tömmarna släpps.

Genomgående är en torr, ibland stillsam, stundom drastisk humor. Den kan övergå i fars och slapstick men spårar aldrig ur. Ibland kan det till och med finnas en dragning åt Falstaff Fakir, när de parodiska inslagen blir som mest uttalade:

”Vemodigt lämnade jag mitt trevna hem, vem vet vad som kan hända på en resa, drog ner mössan över öronen och släckte lyset. I trappan blinkade en glödlampa på sista versen. Redan på gården hade ödet en isfläck i beredskap.”

Berättelsen flyter, för att inte säga flödar, och litterära, musikaliska och andra referenser är många.

Resan in i Bert Walters universum blir till en säregen upplevelse. Bång behärskar emellertid de skilda miljöerna och är väl förtrogen med t.ex. Danmark, med danskt kynne, med språket och kulturen.

Iakttagelserna är exakta, bildspråket är avgjort Bångs eget och tonen är personlig. Det händer också att man om hans formuleringskonst kunde säga detsamma som om f.d.

kommendörkapten Oscar Gyllenstolpes, att den är ”drastisk och elegant om än något

omständig”. Men ibland kommer han yrvaken ut ur sin verbala snårskog och kastar sig som en Tarzan i språkets lianer.

Madame & Lolita är skriven med lust. Författaren har uppenbart haft roligt under konceptionen och det smittar av sig på läsaren. Det här är en pojkbok för vuxna – av båda könen.